

מבט על, גיליון 275, 17 באוגוסט 2011

ביקור רמטכ"ל צבא סין בישראל: היחסים הצבאיים לאן?

יורם עברון

ב-14 באוגוסט 2011 הגיע רמטכ"ל צבא סין, הגנרל צ'ן בינג-דה, לביקור רשמי בארץ. אף שהביקור לא צפוי ליצור שינוי ממשי ביחסייהן הצבאיים של שתי המדינות, הוא מעורר תשומת לב רבה. ראשית, לא זו בלבד שזוהי הפעם הראשונה בה מבקר רמטכ"ל צבא סין בארץ, אלא שהביקור מצטייר כחלק ממהלך של התקרבות צבאית בין המדינות. במאי 2011 ביקר בארץ מפקד הצי הסיני, כחודש לאחר מכן נערך לראשונה מזה כעשור ביקור של שר ביטחון ישראלי בסין, ועתה מבקר בארץ הרמטכ"ל הסיני. נוסף על כך, המשברים הקשים ביחסי ישראל וסין בתחילת שנות ה-2000 הפכו את התחום הצבאי לנושא הרגיש ביותר ביחסייהן. ישראל, שעד אז סיפקה לסין טכנולוגיה צבאית, נאלצה עקב לחץ אמריקאי לבטל באופן חד-צדדי הסכם שחתמה עמה לאספקת מערכת התרעה מוטסת ("פלקון"), וכמה שנים אחר כך – שוב בלחץ אמריקאי – נאלצה לדחות את בקשת סין לערוך עבודות תחזוקה במזל"טים שסיפקה לה קודם לכן ("הארפיי"). בעקבות זאת, ארצות הברית הגיעה עם ישראל לסיכום שמנע את המשך הייצוא הביטחוני לסין. נסיבות אלה הביאו את יחסי סין וישראל לשפל, ואף שיחסייהן המדיניים שוקמו מאז, נראה היה שהותרת מגבלות הייצוא הביטחוני לסין בתוקפן תקשה על שיקום היחסים הצבאיים.

בנסיבות אלה, המפגשים האחרונים אכן מעוררים תהיות לגבי ההתקרבות הצבאית בין סין לישראל, ואת ההסברים יש לחפש קודם כל בצד הסיני. ראשית, בתור הצד הנפגע מקטיעת היחסים הצבאיים, ובעיקר עקב פערי הגודל בין המדינות, חידוש היחסים תלוי בנכונותה של סין לעשות כן. שנית, כל עוד לא חל שינוי במדיניות הייצוא הביטחוני של ישראל – ואין ראייה ששינוי כזה אמנם התרחש – אין בידה אפשרות להציע לסין דבר מה חדש. אף על פי כן, נראה שגם בתנאים הקיימים חיזוק הקשרים הצבאיים יכול להפיק תועלת לסין. בתחום הצבאי, סין אינה מעוניינת רק בטכנולוגיה חדישה אלא גם בידע רחב יותר, וישראל, אשר לה ניסיון מבצעי עשיר, נתפסת בעיניה כמקור מוסמך. כמובן, סין מודעת לכך שהעברת ידע צבאי על-ידי ישראל צפויה להיות מוגבלת ביותר, אך נוכח המחסור בניסיון מעשי (סין לא ניהלה מערכה צבאית מאז 1979) כל מידע שתקבל יכול להיות בעל ערך עבורה. אשר להעברת טכנולוגיה ביטחונית, כבעלת ניסיון מדיני ואורך רוח רב, סין מניחה אולי שמגבלות הייצוא הנוכחיות עשויות להשתנות ביום מן הימים, וממשיכה להעלות את הנושא בהזדמנויות שונות.

השיתוף במידע רלוונטי לא רק בתחום הצבאי, אלא גם בהקשרים אסטרטגיים רחבים יותר. במהלך העשור האחרון, ובמחציתו השנייה בפרט, העמיקה מעורבותה של סין במזרח התיכון. על אף רצונה להגביל את פעילותה באזור לתחום הכלכלי, תלותה הגוברת בנפט המזרח-תיכוני מחייבת אותה לקדם את קשריה המדיניים באזור, ובמידה מסוימת אף את קשריה הצבאיים. היא עושה זאת באמצעות טיפוח קשרים דיפלומטיים ענפים, הגדלת השקעות, הפגנת עניין בתהליכים המדיניים האזוריים, מכירות נשק, ולאחרונה אף הגדלה זהירה של נוכחותה הצבאית: בנוסף להשתתפות בכוחות שמירת שלום אזוריים היא גם שלחה כוח ימי קטן למפרץ עדן כחלק מהמאבק הבינלאומי בפיראטים (דצמבר 2008), ערכה תמרונים משותפים עם תורכיה (סתיו 2010), ושלחה אוניות צי ומטוסים לפנות את אזרחיה מלוב (פברואר 2011). בנסיבות אלה, בהן האינטרסים של סין באזור הופכים מורכבים יותר והעניין שלה בהמשך יציבותו מתחזק, לקשר עם ישראל תועלת ברורה. לא רק שישראל יכולה לספק לסין זווית מבט עדכנית על המתרחש באזור – למשל התפתחויות "מהפיכת היסמין" ומגמות בתחום הטרור – אלא שקיום ערוצי מידע אסטרטגיים עם ישראל יכולים למנוע מסין הפתעות הקשורות במהלכים שישראל עצמה מבצעת. יתרה מכך, קשר מעין זה יכול אולי אף להקנות לסין השפעת-מה על מהלכיה של ישראל. במימד רחב יותר, הידוקו של הקשר הצבאי עם ישראל יכול להיות חלק ממהלך סיני לבסס בהדרגה נוכחות אסטרטגית במזרח התיכון, נושא אשר נדון לאחרונה בסין. העובדה שישראל הנה בת-ברית מובהקת של ארצות הברית רק מחזקת את כדאיות הדבר, שכן במסגרת

התחרות הגוברת בין שתי המעצמות, חיזוקו לכאורה של הקשר הצבאי עם בת-ברית אמריקאית מזכה את סין בנקודות זכות.

אשר לישראל, המצב החדש מציב אותה בפני דילמה. מצד אחד, נוכח עליית מעמדה העולמי של סין יש לה עניין בחיזוק היחסים עמה, ובפרט שמאז פרשיית ה"פלקון" שוררת בה תחושת החמצה ורצון לתקן את הנזק שנגרם. בנוסף, חיזוק הקשר עם סין עשוי להעמיד בפני ישראל אפיק פעולה נוסף לקידום מאמציה נגד פרויקט הגרעין האיראני ולהגבלת העברות נשק וחימוש סינים (כנראה באמצעות מדינות אחרות) לחמאס ולחזבאללה. בתחום אחר, נוכח חיזוק קשריה של סין עם העולם הערבי ואיראן, עקב תלותה הגוברת בנפט מיובא, קיים חשש שבייג'ינג תגביר את תמיכתה בהן בזירה הדיפלומטית הבינלאומית. הצבעתה של סין באו"ם בעד דוח גולדסטון – בניגוד לעקרונות מדיניות החוץ שלה – מהווה דוגמה לכך, ועל ישראל למצוא תחומי עניין משותפים שיאזנו זאת, ולו רק במעט. מנגד, לאחר שנכווה בעבר עקב יחסיה הצבאיים עם סין, ישראל אינה מעוניינת ליצור רושם כאילו שיתוף הפעולה ביניהן מתגבר ובכך לעורר שוב את חשדה של ארצות הברית. מגבלות אלה ברורות לסין, ואם היא אכן מעוניינת בחיזוק ארוך טווח של היחסים הצבאיים עם ישראל, סביר להניח שתפעל באופן שמצד אחד אינו מחייב את ישראל לבחור בינה לבין ארצות הברית – בחירה שתוצאותיה ידועות מראש – ומנגד תנצל כל דרך ואפיק אפשריים לחזק את שיתוף הפעולה עמה. ישראל, מצידה, תתקשה לוותר על ההזדמנות לחזק את יחסיה הצבאיים עם סין, אך בניגוד לעבר, אז התעלמה מהמתח בין ארצות הברית לסין ולחילופין בחרה צד אחד בלבד, תצטרך למצוא עתה את דרך הביניים.

ד"ר יורם עברון הוא חוקר בכיר במכון למחקרי ביטחון לאומי ומרצה בחוג ללימודי אסיה באוניברסיטת חיפה